

Lovforslagets overgang til tredje behandling vødtoget uden afstemning.

Formanden: Jeg foreslår, at lovforslaget går direkte til tredje behandling uden fornyet udvalgsbehandling. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den næste sag på dagsordenen var:

Anden behandling af forslag til lov om statsstøtte til visse private skoler.

(Første behandling af lovforslaget (nr. 157) findes i tidenden sp. 3241, udvalgets betænkning i tillæg B. sp. 2843).

Der var stillet 2 ændringsforslag i betænkningen.

Uden for betænkningen var der ikke stillet ændringsforslag.

Formanden: Sammen med denne sag foretages de under punkterne 6-14 på dagsordenen opførte sager, nemlig:

Anden behandling af forslag til lov om ændring af lov om statstilskud til private gymnasieskoler.

(Første behandling af lovforslaget (nr. 217) findes i tidenden sp. 5563, udvalgets betænkning i tillæg B. sp. 2843).

Der var ikke stillet ændringsforslag.

Anden behandling af forslag til lov om ændring af lov om statstilskud til private studenterkursus.

(Første behandling af lovforslaget (nr. 218) findes i tidenden sp. 5563, udvalgets betænkning i tillæg B. sp. 2843).

Der var ikke stillet ændringsforslag.

Anden behandling af forslag til lov om ændring af lov om højere forberedelseksamen.

(Første behandling af lovforslaget (nr. 219) findes i tidenden sp. 5563, udvalgets betænkning i tillæg B. sp. 2843).

Der var ikke stillet ændringsforslag.

Anden behandling af forslag til lov om ændring af lov om statstilskud til private realskoler.

(Første behandling af lovforslaget (nr. 220) findes i tidenden sp. 5563, udvalgets betænkning i tillæg B. sp. 2843).

Der var ikke stillet ændringsforslag.

Anden behandling af forslag til lov om ændring af lov om friskoler, om hjemmeundervisning samt om efterlønskassen for friskoler og efterskoler.

(Første behandling af lovforslaget (nr. 221) findes i tidenden sp. 5563, udvalgets betænkning i tillæg B. sp. 2843).

Der var ikke stillet ændringsforslag.

Anden behandling af forslag til lov om ændring af lov om private tysksprogede skoler, tysksproget hjemmeundervisning m. m. i de sønderjyske landsdele.

(Første behandling af lovforslaget (nr. 222) findes i tidenden sp. 5563, udvalgets betænkning i tillæg B. sp. 2843).

Der var ikke stillet ændringsforslag.

Anden behandling af forslag til lov om ændring af lov om efterskoler.

(Første behandling af lovforslaget (nr. 223) findes i tidenden sp. 5564, udvalgets betænkning i tillæg B. sp. 2843).

Der var ikke stillet ændringsforslag.

Anden behandling af forslag til lov om ændring af lov om folkehøjskoler og landbrugsskoler.

(Første behandling af lovforslaget (nr. 224) findes i tidenden sp. 5564, udvalgets betænkning i tillæg B. sp. 2843).

Der var ikke stillet ændringsforslag.

Anden behandling af forslag til lov om ændring af lov om husholdningsskoler og husholdningsseminarer m. m.

(Første behandling af lovforslaget (nr. 225) findes i tidenden sp. 5564, udvalgets betænkning i tillæg B. sp. 2843).

Der var ikke stillet ændringsforslag.

Lovforslagets paragraffer, ændringsforslagene og spørgsmålet om lovforslagenes overgang til tredje behandling sættes til forhandling under ét.

Orla Møller: De socialdemokratiske medlemmer af udvalget er gået ind for at stemme for alle de nævnte lovforslag og har fået gruppens tilslutning dertil. Men vi har adskillig tøven i vort sind ved at gå ind for dem. Jeg skal prøve på ganske kort at begrunde denne tøven og sige lidt om, hvorfor vi på trods af denne tøven alligevel stemmer for forslagene.

Vi er for det første tøvende, fordi vi mangler en hel del andre lovforslag, der kan sætte dem, vi behandler her, virkeligt i relief; det blev sagt allerede ved første behandling. Jeg skal erkende, at vi under udvalgsarbejdet har fået antydninger af, hvilke lovforslag vi kan vente, og hvilke principper der kan blive taget frem; men alligevel er vi, både når det drejer sig om anerkendelsesbetingelserne og lønreglerne for dette store område, på usikker grund. Det er muligt, at disse lovforslag er betydelig bedre, end vi er i stand til at se i dag, og jeg vil heller ikke sige det så stærkt, at vi handler med bind for øjnene, men vi føler os usikre.

For det andet ved vi ikke rigtig, hvem der får gavn af disse lovforslag. Vi kan nok se adskilligt om, at der er flere millioner kroner i forslagene, og vi kan også se noget om, at der er nogle af skoleformerne, i særlig grad højskoler, efterskoler og husholdningsskoler, der får gavn af disse penge. Men hvilke enkelte skoler der får dem, ved vi ikke så forfærdelig meget om. Der er usikkerhed til stede over for hele dette område, som vore udvalgsforhandlinger i stærk grad har bekræftet. Vi har diskuteret ældre og nye skoler, rige og fattige skoler, og under hvilken form disse beløb bliver fordelt på disse skoler, og vi kan faktisk ikke sige så forfærdelig meget om det.

Vi er for det tredje usikre over for en lang række andre forhold, og jeg skal nævne nogle få stykker af dem. Høj- og efterskolernes placering i hele uddannelsesbilledet har vi efter min opfattelse ikke fået klaret tilstrækkelig rigtigt. Det bør fastslås, at der

skal være ligestilling for alle skoleformer og uddannelsesformer, og selv om der netop med disse lovforslag sikres forbedringer for alle skoleområder, er vi efter min opfattelse endnu ikke nået til at få fastslået denne ligestilling.

Under første behandling nævnedes jeg med hensyn til lovforslag nr. 223 om efterskoler, at der kunne blive vanskeligheder for de efterskoler, der havde med specialundervisning at gøre. Ministerens svar til udvalget viser med al tydelighed, at uanset hvor meget man bestræber sig på ad forskellige veje at klare dette problem, bliver der alligevel noget tilbage. Jeg skal ikke svinge mig op og bruge stærke ord, men vil gerne understrege, at den vilje, som ministeren og ministeriet har lagt for dagen i de svar, der er kommet frem, forhåbentlig betyder, at man også i den daglige praksis hjælper til, at der bliver en forbedret ordening for disse efterskoler.

Der er ét problem, som jeg synes fortjener en særlig omtale, og det gælder friskolerne. Alle ordførerne var ved første behandling enige om, at her var et alvorligt problem, som skulle klares, og der er nu af ministeren fremsat et ændringsforslag, om hvilket jeg blot skal sige, at jeg ikke føler mig helt overbevist om, at det kan tilgodese friskolerne i tilstrækkelig stærk grad. Principielt bør vi vel herindefra sige, at uanset hvilke vanskeligheder af forskellig art, friskolerne har at slås med i disse år, skal de i hvert fald ikke dø af økonomisk svindst. Det har vi understreget ved første behandling, og vi har nu prøvet med et ændringsforslag at afhjælpe deres økonomiske nød. Jeg er ikke sikker på, at det er tilstrækkeligt. Jeg er rettere overbevist om, at den tanke, ministeren har udtrykt i fremsættelsestalen, om en ordening, hvorefter man med et rådighedsbeløb kunne hjælpe friskolerne, nok ville have været bedre. Men nu får vi se, hvor langt dette her kan klare tingene, og jeg vil i hvert fald gerne have sagt, at vi fra socialdemokratiets side er interesseret i at følge denne udvikling og se, om ændringen nu også virker, som den er tænkt.

Med hensyn til eksamensskolerne kan man vel nok sige, at de ikke får så forfærdelig meget ud af det, og at der i hvert fald er ét problem, som kan blive temmelig alvorligt for dem, nemlig spørgsmålet om fripladsordningen. Det er ministerens hensigt at få

[Orla Møller.]

elevernes fripladsbehov klaret over ungdommens uddannelsesfond, og det har jeg ikke noget principielt at indvende imod. Men skolerne føler sig usikre, derom er der slet ingen tvivl. For realskolen kommer det til at betyde, at kommunerne skal bevilge og bidrage økonomisk til fripladser ved den private skole, og det kan nok volde nogle vanskeligheder i visse situationer. For eleverne i gymnasieskolen, på studenterkurser og HF-kurser skal der ske en ændring i ungdommens uddannelsesfonds nuværende syn, og ministeren har givet tilsagn om, at der vil blive givet bemyndigelse til at tage hensyn til skolepengene. Det er et helt nyt system, som også nok kan volde nogle vanskeligheder, for hvis man tænker sig den mulighed, at en elev kunne få fuld støtte på en statsskole, hvordan vil det så gå, når en elev med samme trangssituation er i en privat skole? Vil man så oven i maksimumsbeløbet kunne lægge den gennemsnitlige skolepengesats for den pågældende skoleform, som ministeren taler om? Jeg stiller spørgsmålet, fordi det kan være problemer, som de private eksamensskoler får adskillige vanskeligheder med. Der er i Realskolen, side 334, givet en redegørelse for, hvor stort et beløb man fra de private skoler mener, der skal til, for at fripladsordningen kan blive tilstrækkelig effektiv; uddannelsesfonden skal have en særlig bevilling på 1,6 mill. kr., hvis man bare skal klare 25 pct. af fripladsordningen.

Vi har trods disse problemer i socialdemokratiet valgt at gå ind for lovforslagene, for der er forbedringer. Der er forbedringer med hensyn til det økonomiske, der er forbedringer, når det drejer sig om principperne, og der er i udvalgsarbejdet opnået adskillige konkrete og kontante ting. Vi har fået klaret det årselevbegreb, som gjorde det meget vanskeligt for adskillige af højskolerne og efterskolerne at sanktionere støttelovforslaget, fordi det var uklart, hvad der lå i begrebet. Vi har fået smidiggjort bygnings-tilskuddene. Vi har fået smidiggjort mulighederne for konvertering af lån, og vi har fået smidiggjort adskillige andre af principperne i denne lovgivning. Derfor er der grund til at gå ind for lovforslagene.

Et betydeligt fremskridt er vel også, at der nu bliver adgang til år for år at følge de

private skolers og skoleformers økonomiske forhold. Vi kan vel forvente, at alle partierne her i denne sal bortset fra de allermindste har vilje til at følge denne udvikling og, hvis der viser sig urimeligheder hen ad vejen med hensyn til statsstøtten til de private skoler, vil være parat til at ændre på lovgivningen undervejs. Socialdemokratiet har i hvert fald en vilje hertil, for er der noget, vi ikke ønsker, så er det, at de private skoler skal få social slagside.

Med disse ord vil jeg på socialdemokratiets vegne trods tøven anbefale at stemme for lovforslagene.

Ellen Strange Petersen: Det er rigtigt, som hr. Orla Møller sagde, at ikke alt er blevet afklaret. Men hvor har vi slidt i det folketingsudvalg, der har arbejdet med lovforslaget. Udvalget har holdt 24 møder, haft 7 samråd med undervisningsministeren, der har været talrige deputationer og skriftlige henvendelser, og de 4 såkaldt gamle partier er nået til enighed og indstiller støttelovforslaget og de 9 følgelovforslag til vedtagelse.

Vi, der har været med i arbejdet, er klar over, at den store offentligheds opmærksomhed påkalder vi ikke med denne sag. Dertil er vi for det første for enige, og for det andet indeholder støttelovforslaget ret så komplicerede enkeltheder, hvilket jo også fremgik af hr. Orla Møllers tale. Men vi håber, at man på de mange private skoler, der er interesseret i statsstøtten, og for hvilke forskelsværdi, årselevtal m.v. er selvfølgelig begreber, vil studere udvalgets betænkning og værdsætte de resultater, som vi med flid og møje og talrige spørgsmål til ministeren er nået frem til.

Der er da også penge i den nye lov. Foruden de ca. 15 mill. kr. yderligere på årsbasis, som undervisningsministerens oprindelige lovforslag indeholdt, er der opnået tilsagn fra ministeren om, at han vil søge tilvejebragt mindst 1 mill. kr. årligt til fripladstilskud til elever i private skoler på de klassetrin, der er omfattet af undervisningspligten. Men vi er alle klar over, at problemerne ikke helt er løst for de elever, der ligger over undervisningspligten.

Endvidere har vi opnået et ændringsforslag, hvorefter små friskoler og hovedskoler til eksamensskoler, der er oprettet før 1. oktober 1968, og som har elever fra 1. til

[Ellen Strange Petersen.]

7. årgang, i en overgangsperiode kan få et nærmere beregnet tilskud, der på årsbasis i alt er opgjort til ca. 900.000 kr. Også i det konservative folkeparti håber vi, at dette må være tilstrækkeligt til at være en virkelig hjælp for de små skoler.

Vi er klar over, at ikke alle skoleformer har fået alt, hvad de ønskede, men vi har i udvalget stræbt efter at få skabt så rimelige forhold og så ensartede vilkår som muligt for de forskellige skoleformer. Vi har søgt at finde en fornuftig balance, så det nok skal koste noget for forældrene at sende børn til en privat skole fremfor en offentlig, men ikke så meget, at disse skoler får social slagside.

Vi har diskuteret mange enkeltheder, og udvalgets sammensætning har bevirket, at vel praktisk taget hver af de skoleformer, der nu samles i én lov, har haft mindst én særlig ihærdig fortaler. Vi er ikke nået til bunds i alle problemerne, og nogle spørgsmål som f. eks. transportproblemet er henvist til den kommende skoletilsynslov. Det har været os magtpåliggende at blive færdige, så lovene kan træde i kraft den 1. august i år. Vi ved, at skolerne af økonomiske grunde nødigt ser dem udskudt.

Hermed skal jeg på den konservative gruppes vegne anbefale, at man vedtager lovforslagene.

Robert Christensen: Det er rigtigt, som det er blevet sagt af de to foregående ordførere, at det har været et stort arbejde at komme igennem med de mange møder og mange bilag og samråd. Efter at vi er blevet færdige med arbejdet, er jeg blevet endnu mere sikker på, end da vi begyndte, at princippet er rigtigt, nemlig et ensartet, procentvis stats-tilskud i forhold til de faktisk afholdte udgifter. Jeg føler mig derimod ikke helt overbevist om, at den procent, vi har valgt, er den rigtige, og jeg føler mig heller ikke overbevist om, at den kan holde i årene fremover.

Ved første behandling gjorde jeg opmærksom på, at uddannelsesudgifter har en ten-

dens til at ekspandere hurtigere end andre udgifter. Hvis det er rigtigt, hvad jeg tror det er, betyder det, at de 15 pct., som eleverne eller forældrene selv skal betale, kan blive en større del af en almindelig indkomst ad åre, end det er i øjeblikket.

Der er heller ingen tvivl om, at der her er tale om en forbedring for skolerne. Vi kan simpelt hen måle i penge, hvor stor forbedringen er. Men for mig er det mere væsentligt, at det er de skoler, der er dårligst stillet, der får den største forbedring, medens derimod de bedst stillede skoler får mindst.

Jeg føler mig ikke overbevist om, at forbedringen er så god, at elevbetalingen kan sænkes væsentligt; men det får vi at se nu i tiden, der kommer. Jeg er især bekymret, hvis elevbetalingen på efterskolerne skal blive for tyngende, da jeg gerne ser, at efterskolerne ikke alene skal være et formelt, men også et reelt alternativ til den offentlige skole. Jeg føler mig heller ikke overbevist om, at støtte fra ungdommens uddannelsesfond til elever på de frie skoler er det rigtige, men det spørgsmål får vi jo til behandling senere. Fripladstilskuddet til børn i den undervisningspligtige alder er absolut rigtigt, hvis elevtilgangen ikke skal få social slagside.

Jeg skal gøre opmærksom på, at jeg føler, at netop det, at lovene træder i kraft midt i et finansår, giver en forøget administration i ministeriet; men det skal siges herfra, at det minsandten også giver forøget arbejde for skolerne.

Friskolerne har vi alle lovet at støtte og hjælpe, sådan at de ikke blev dårligere stillet. Nu kommer ministeren med et ændringsforslag, der skulle tilgodese friskolernes ønske; jeg tror, det er den rigtige måde at ordne det på, og jeg vil gerne anbefale ændringsforslagene og alle lovforslagene.

Svend Haugaard: Det er klart, at når 9 forskellige skoleformer, som før havde hver sin lov med hver sine særbestemmelser, nu skal samles i én lov med ens retningslinjer og en omtrent ens tilskudsform, kan det ikke

[Svend Haugaard.]

undgå at give i hvert tilfælde visse overgangsvanskeligheder. Men nu er det ved at være i orden. Jeg håber, det betyder en rationalisering inden for lovgivningen, og jeg håber og tror, at det vil ske på en sådan måde, at skolerne kan være tjent med det. Men jeg er fuldstændig klar over, at der ikke på denne måde gives mere, end de pågældende skoler har behov for.

I udvalget har vi søgt, så godt vi har formået det, at tage hensyn til hver enkelt skoleforms særlige problemer. Men som det også er blevet antydnet af de tidligere ordførere, er det meget vanskeligt, når man laver så betydelige ændringer i selve tilskudsformen, helt at overskue resultatet. Også jeg har naturligvis en vis fornemmelse af usikkerhed i forbindelse med dette; men én ting føler jeg mig sikker på: at det i hvert tilfælde bliver en væsentlig bedre lovgivning og et væsentligt bedre tilskudsgrundlag end vi havde før. Jeg forudser, at der kan være forhold, som bør rettes, og som vi opdager efterhånden, og dem er vi i mit parti naturligvis villige til at se på.

Som helhed mener jeg, der er tale om en betydelig forbedring — især for de dårligst stillede af skoleformerne — og det gælder både for skoleformerne indbyrdes og for de enkelte skoleformer. Jeg tænker her specielt på, at de gamle skoler og de skoler, der havde en relativt lille egenkapital, før havde vanskeligere vilkår, end de får nu efter den nye lov.

For de ældre skoler er der dog stadig et problem i forbindelse med deres vedligeholdelsesudgifter. De er lavt vurderet, og derfor er den forskelsværdi, som loftet udregnes efter, lav; men samtidig er det de skoleformer, der har de største vedligeholdelsesudgifter. Jeg er glad for ministerens løfte om at vise betydelig smidighed især over for de ældre skoler. Jeg kunne nok have ønsket procenten graderet noget efter skolernes alder, men jeg er klar over, at det kunne give en del mere administration, og i hvert tilfælde er det, der nu opnås, et betydeligt fremskridt.

Skolerne får også en forbedret likviditet, idet tilskud udbetales en måned forud. Jeg er også glad for løftet om, at der kan gennemføres en konvertering for lån, der er optaget før 1. oktober 1968.

I de fleste af de skoleformer, der her er tale om, har man hidtil været tvunget til at vise den yderste sparsommelighed. Man har faktisk sparet sig igennem vanskelighederne. Men når loftet for gruppe 3 og gruppe 7 lægges i forhold til de tidligere udgifter, vil det meget let ske, at fattigdommen på den måde arves videre. Derfor synes jeg, det er meget vigtigt, at ministeren er gået med til, at der for kostskolernes vedkommende som en foreløbig ordning gives mulighed for, at pedel- og sekretærløn ikke medtages, når loftet beregnes. Jeg havde personlig gerne set, at økonomaen også var kommet med; men det er i hvert tilfælde et meget stort fremskridt, der foreløbig sker.

En noget lignende ordning gennemføres for friskolernes vedkommende, hvor det også har været sådan, at man ved sparsommelighed forenet med en række ulønnede ydelser har været i stand til at klare det hidtil, således at skolepengene har stået i et tåleligt forhold til forældrenes indtægt.

I det oprindelige støttelovforslag, som vi havde til første behandling, var der ikke sådan nogen rigtig mulighed for fortsat at spare sig igennem. Men den ordning, der nu bliver vedtaget som en overgangsordning, hvor man giver tilskud udfra de hidtidige udgifter til gruppe 7, og får tildelt et beløb, der er omvendt proportionalt med elevtallet, uanset om man har haft en dertil svarende udgift på området eller ikke, betragter jeg som en virkelig god mulighed for de pågældende skoler, for derved kan man undgå, at den hidtidige fattigdom og sparsommelighed straffes økonomisk. Det er dog et spørgsmål, om det er nok til at klare friskolernes problemer; det er jo meget svært at beregne, om de anslåede beløb passer til den ansatte tilskudsprocent. Men jeg håber, at ministeren vil være velvillig og tillade, at beløbet anvendes på anden vis, hvis det skulle vise sig, at man med de foreslåede satser ikke kan bruge hele beløbet.

Jeg håber i øvrigt, at der fortsat vil være velvilje, hvis det viser sig, at friskolerne ikke hermed stilles i hvert fald mindst lige så godt som hidtil.

Jeg konstaterer, at der er givet løfte om, at loftets beregning sker udfra årselevtal på grundlag af 10 måneder, hvad jeg også betragter som vigtigt. Den ene million kroner til fripladstilskud til elever i den skole-

[Svend Haugaard.]

pligtige alder er nok ikke mere, end der er behov for, men det er i hvert tilfælde en god begyndelse. Med hensyn til, om tilskuddet for elever over den skolepligtige alder skal komme via ungdommens uddannelsesfond, skal være en direkte tilskudsordning eller en særskilt tilskudsordning som hidtil, vil jeg indtil videre gerne tage forbehold.

Som helhed synes jeg, at der er skabt en række gode forbedringer, lidt forskellig naturligvis for de forskellige skoleformer; der er ikke nogen, der får gyldne vilkår herefter, men det skulle være sådan, at alle kunne være så nogenlunde tjent med det. Jeg vil gerne sige tak til ministeren for den betydelige velvilje, han har vist med hensyn til at gennemføre betydelige og positive ændringer, og jeg vil i det hele taget gerne udtrykke min glæde over, at der har været en så betydelig enighed i udvalget. Jeg vil gerne anbefale lovforslagene.

Poul Dam: Der har virkelig været en meget betydelig enighed i udvalget, og det er også fremgået af, hvad de hidtidige ordførere har sagt. Der har nemlig været enighed om, at vi har fået afklaret en række spørgsmål, men at vi på den anden side slet ikke er nået til bunds i alt. Der er mange problemer ved dette meget dristige eksperiment med at slå disse mange støtteordninger sammen til én støtteordning, mange problemer som det er meget svært at overskue. Jeg kan i og for sig henvise til, hvad hr. Orla Møller sagde om tøven; også fra vores side må vi med tøven nå til en stillingtagen til forslagene, og hr. Orla Møllers argumentation lå meget nær op ad vores. Når resultatet blev en smule anderledes, er der da også kun tale om en nuance.

Jeg tror, at vi burde have ventet med denne støttelew, til vi havde fået en ny landbrugsskolelov, og til vi havde fået afklaret højskolens stilling i fremtiden. Tilskuds-betingelserne, altså godkendelsesbetingelserne og alt dette, trænger ganske åbenbart til en gennemgang, og en sådan er også forestående. Vi trænger vel også til en meget grundig debat om friskolens stilling i det moderne samfund. Friskolebegrebet er jo i mange kredse under omvurdering; der er meget stor afstand mellem de klassiske friskoler, navnlig i landkommunerne, og de

nye skoler, som har benyttet sig af friskolelovgivningens regler. Vi må have drøftet, under hvilke former den skolefrihed, der er tilsikret i grundloven, kan blive garanteret også i fremtiden, og hvordan vi i det hele taget kan lægge dette op på en forstandigt måde, således at friskolerne bliver fornuftige, pædagogiske arbejdspladser, og således at de ikke får social slagside.

Der er enkeltheder i lovforslagene her, jeg er bekymret over. Jeg anerkender, at de på mange måder betyder en økonomisk forbedring, i hvert fald for en række af skoleformerne, og jeg anerkender også, at ministeren under udvalgsarbejdet har givet udtryk for vilje til at administrere disse ting meget smidigt i en nødvendigvis overordentlig vanskelig overgangsperiode. Vi er nået til det standpunkt, at vi mener at måtte undlade at stemme ved lovforslagets tredje behandling, men vi vil alligevel gerne takke for, at der gøres et stykke arbejde med disse ting, og jeg føler også trang til at takke udvalgets formand for det meget grundige arbejde, han har slæbt os igennem; når det har været svært at få gjort så meget arbejde, som vi gerne ville, hænger det sammen med, at presset på alt udvalgsarbejde i dette forår har været så urimeligt, at ingen af os har fået gjort det så godt, som vi gerne ville have haft lov til.

Kjær Rasmussen: Det er sikkert så rigtigt, som det blev sagt af en af ordførerne under første behandling af disse lovforslag, at de nuværende støtteordninger er et vildnis. Derfor virker det umiddelbart rationelt, at ministeren nu foreslår en ensartet refusionsprocent på 85 for samtlige de her omtalte skoler. Når vi imidlertid er tilbageholdende med umiddelbar tilslutning, skyldes det, at vi ikke kender de rammer, forslagene fremover skal virke indenfor. Vi har, som det også er sagt af tidligere ordførere, godt nok fået noget at vide om, at tilskuds-betingelserne skal ændres, og at de helst skulle have været ændret allerede i dette forår. Men det er alt sammen ikke sket, det er ikke blevet til noget. Vi forstår, at spørgsmålet skal tages op til efteråret, og vi vil gerne være interesserede deltagere i den debat, som skal føres til den tid.

Som man ved, har VS før berørt tilskuddene til private skoler. Vi gjorde det i for-

[Kjær Rasmussen.]

bindelse med vores forespørgsel til statsministeren i efteråret i forbindelse med den såkaldte Røndesag. Vi kritiserede dengang urimelige reglementer og manglende demokrati på visse statsstøttede institutioner. Vi finder det fortsat ikke rimeligt, at staten udstyrer en privat institutions bestyrelse med pengemidler, som gør det muligt for samme bestyrelse at øve påtryk over for mennesker, som er i et afhængighedsforhold til den. Det kan dreje sig om skoleelever, og det kan så sandelig også dreje sig om pensionister på plejehjem og alderdomshjem. For os er der altså tale om noget helt principielt, nemlig at staten ikke bør udstyre en gruppe mennesker med økonomiske midler, så denne gruppe sættes i stand til at dominere en anden gruppe, som er i et afhængighedsforhold.

Lad mig nu, for ikke at blive misforstået, understrege for et hundrede og syttende gang: langt de fleste af de skoler, vi her har med at gøre, arbejder upåklageligt, og VS ønsker ikke på nogen måde at komme disse skoleformer til livs, det er slet ikke vores formål. Vi vil blot sikre, at den personlige frihed hos mennesker i et afhængighedsforhold ikke trædes under fode. Det, vi taler om, er altså den individuelle frihed. Andre partier har hidtil valgt kun at tale om skolerne frihed. I dag ved vi, at den individuelle frihed kan tramples under fode; vi ved, at muligheden er til stede. Denne mulighed må fjernes fra en i øvrigt udmærket lovgivning.

Vi vil med spænding afvente forslaget til ændring i tilskudsbestemmelserne og vil derfor ved tredje behandling undlade at stemme for disse lovforslag.

Undervisningsministeren (Helge Larsen): Jeg vil gerne begynde med at sige tak til ordførerne for tilslutning til lovforslagene og for de ord, der er sagt om samarbejdet og den indsats, der er gjort i udvalget. Også jeg vil gerne sige tak for den meget betydelige arbejdsindsats, der er gjort.

Denne lovgivning betyder en væsentlig ændring i beregningerne af tilskud, og den betyder en rationalisering af administrationen af hele det store område, der vedrører tilskud til private skoler. Når jeg siger

rationalisering, tænker jeg dermed ikke blot på, at der for undervisningsministeriet er en stor lettelse i at have ensartede tilskudsbestemmelser, men at der også, og det skal ikke glemmes, er en væsentlig lettelse for skolerne i, at de nu får disse ensartede regler; det gælder naturligvis i særlig grad de institutioner, hvor flere skoleformer drives sammen. Det er en meget væsentlig ting i denne lovgivning.

Det næste, der er meget væsentligt, er, at der bliver større tilskud til disse skoleformer, for indeværende finansår beregnet til 15 mill. kr. Det er også en meget væsentlig forbedring, at der med det nye system for beregning af tilskud bliver mulighed for at yde statstilskuddet til skolerne hver måned, således at de bedre kan disponere og ikke vil få de samme likviditetsvanskeligheder, som de tidligere har haft. Det er nogle meget væsentlige forbedringer i denne lovgivning i forhold til de tilskudsregler, som hidtil har været gældende.

Det er rigtigt, at det nye system med ensartede tilskudsregler til så mange skoleformer vil give overvejelser og beregninger, navnlig i den første tid med omstilling til den nye form; men jeg er overbevist om, at de nye tilskudsregler vil vise sig at være til fordel for alle skoleformer.

Det er blevet fremhævet fra flere sider, ikke mindst af hr. Orla Møller og hr. Poul Dam, at det havde været værdifuldt, om der samtidig med disse nye tilskudsregler også kunne være gennemført en ny lovgivning, som fastsatte tilskudsbestemmelserne. Det er naturligvis rigtigt, at det ville have været godt; man ville så have haft det hele og kunnet sammenholde det. Men jeg må deroverfor gøre opmærksom på, at en revision af alle de love, der bestemmer tilskudsforholdene for de mange forskellige frie skoler, er et omfattende arbejde. Skulle det have været klaret samtidig med de ændrede og forbedrede tilskudsbestemmelser, kunne disse ikke være gennemført med virkning for indeværende finansår, og jeg har anset det som noget meget væsentligt for de skoler, som er i økonomiske vanskeligheder, og har været det i de senere år på grund af de gældende tilskudsbestemmelser, at bidrage til at afhjælpe disse vanskeligheder så hurtigt som muligt; derfor har jeg ønsket at få

[Undervisningsministeren.]

denne tilskudslovgivning gennemført, sådan at den kunne have virkning fra det nye skoleårs begyndelse.

Der er fremført forskellige synspunkter, som jeg gerne vil svare på. Det er rigtigt, som hr. Poul Dam sagde, at friskolebegrebet er under revision i disse år. Dertil vil jeg dog gerne sige, at den nye tilskudslov ikke griber ind i dette. De særregler, som her indføres for friskolerne, gælder udelukkende de friskoler, der eksisterede og var fuldt udbygget pr. 1. oktober 1968; og det tilskud, som nu indføres som en særlig ordning for disse friskoler, der kunne formodes at komme i vanskeligheder ved overgangen til det nye system, bygger i væsentlig grad på et forslag, som de frie skoler selv har udarbejdet.

Der har i vinterens løb været megen diskussion ikke bare i udvalget, men også i offentligheden, om de forhold, hvorunder friskolerne skulle virke. Det blev sagt ved støttelovforslagets fremsættelse, at vi i ministeriet var klar over, at der var et uløst problem, som vi var villige til at løse; vi foreslog, at det skulle ske ved indførelse af et rådighedsbeløb for ministeriet, der kunne bruges til skoler, som var i særlige vanskeligheder. Der har altså ikke været nogen tvivl fra min eller ministeriets side og i øvrigt heller ikke hos noget af de partier, som har deltaget i udvalgsarbejdet, om, at man skulle finde en ordning for disse friskoler, så de kunne få en ekstra sikring af deres eksistens ud over den, som lovforslaget i sig selv byder.

Når vi er standset ved det ændringsforslag, jeg har stillet, hænger det sammen med to ting: for det første var det det, skolerne selv havde fundet frem til som et anvendeligt system, og samtidig var det et system, som er administrativt let at have med at gøre. Det ligger i øvrigt i sin idé i forlængelse af det grundtilskud, som efter den gældende friskolelov ydes til skolerne, og som aftrappes efter elevtallet. For det andet har rådighedsbeløbet, som vel at mærke kan bruges og ville kunne bruges ganske specielt i helt akutte situationer, den svaghed, at skolerne ikke vil kunne disponere efter det. De vil ved skoleårets begyndelse efter de nugældende regler kunne

disponere ud fra et tilskud, som de med nogenlunde sikkerhed kan beregne. Selv om jeg altså oprindeligt var indstillet på rådighedsbeløbet, tror jeg, at den nye udformning vil være den bedste, og det er altså også blevet den foretrukne under de mange forhandlinger, vi har haft i udvalget om dette.

Spørgsmålet om fripladstilskud eller fripladsordning vil jeg også gerne gøre et par bemærkninger om. Det forekommer mig, at der efter det, der er sagt her i dag, tiltrænges en afklaring. Jeg vil i øvrigt gerne i anledning af det, hr. Orla Møller sagde, minde om, at man ikke må glemme, at en fripladsordning er noget nyt. Der er i de gældende love, bortset fra loven om private gymnasieskoler, ikke nogen adgang til at yde fripladstilskud; for de private gymnasieskoler er det endda ikke en lovbestemmelse, men en tekstanmærkning på finansloven, som giver adgang til at yde 100 kr. pr. elev i private gymnasier. Men for de andre skoleformer findes intet fripladstilskud i den gældende lovgivning, og når der nu åbnes en vis adgang til fripladstilskud, er dette en nydannelse og en forbedring. De fripladstilskud, der er tiltænkt friskolerne for 1.-7. årgang, vil tidligst kunne få virkning fra næste finansår, og de forudsætter i øvrigt, at skolerne selv kan finde en ordning, hvorefter de kan administrere det beløb, som stilles til rådighed, efter nærmere af ministeriet fastsatte regler.

For elever over den undervisningspligtige alder, altså efter 7. klasse, vil det være som hidtil, at elever på højskoler, landbrugs-skoler, efterskoler osv. vil få elevunderstøttelse efter de gældende regler. Det er ikke tanken, at disse elever skal føres ind under ungdommens uddannelsesfond. Når den opfattelse måske har bredt sig, hænger det vel sammen med, at dette foreslås i von Eyben-udvalget som en ordning, der på længere sigt skulle gennemføres. Men jeg vil gerne gentage, hvad jeg har sagt tidligere, at for de frie efterskoler er det ikke tanken at gå over til det nye system. Jeg vil gerne understrege det, der er nævnt i udvalgets betænkning om, at når der ved fordelingen af midler fra ungdommens uddannelsesfond kan tages hensyn til skolepengene, gælder det udelukkende de skole-

[Undervisningsministeren.]

former, hvor ungdommens uddannelsesfond i dag kan virke, altså 8., 9. og 10. klasser, 1., 2. og 3. real, gymnasiet osv., men ikke de frie skoleformer.

Hr. Orla Møller nævnte også det særlige problem med efterskolerne og specialundervisningen. Jeg skal til det blot sige, at vi skal erindre det og søge at finde den rigtige og bedste løsning på det.

Så vil jeg i øvrigt gerne til sidst sige i anledning af en forespørgsel, der er kommet til mig fra skoleorganisationerne, at den ændring af byrdefordelingen mellem staten og kommunerne, som er gennemført, hvorefter kommunerne skal yde et bidrag til de private realskolelærers realafdelinger og 8., 9. og 10. klasserne, er et økonomisk anliggende mellem staten og kommunerne, som ikke kan få nogen indflydelse på de frivillige kommunale tilskud, som er ydet til private skoler, og det medfører ikke, at kommunerne i den anledning kan vente at få nogen form for medbestemmelsesret over de private skoler. Det er et rent økonomisk mellemværende mellem staten og kommunerne.

Jeg skal så blot til allersidst gøre et par bemærkninger om det rent administrative. Der blev sagt bl. a. af hr. Robert Christensen, at overgangen til det nye system pr. 1. august 1969 vil give skolerne et stort administrativt arbejde. Det er sikkert rigtigt, og det vil det navnlig gøre i overgangsperioden, indtil man har fået omstillet sig til det nye system. Det vil også give ministeriet store arbejdsopgaver med tilrettelæggelse af overgangen til det nye system, og jeg må måske føje til — og det skal være den eneste lille kritiske bemærkning fra min side — at de mange ønsker, som er ført frem under udvalgsarbejdet, og som vi har fundet det rimeligt at imødekomme, f. eks. om adgangen til at konvertere lån med forskellige overgangsordninger, naturligvis ikke bidrager til at gøre det administrative arbejde i ministeriet mindre. Det skal også være sagt ved denne lejlighed.

Jeg vil endnu en gang sige tak for det meget omhyggelige og grundige arbejde, som er gjort ved behandlingen af disse lovforslag, og takke for tilslutningen til deres gennemførelse.

Hermed sluttede forhandlingen.

Der foretoges først afstemning vedrørende forslag til lov om statsstøtte til visse private skoler.

§§ 1-12, ændringsforslagene nr. 1 og 2 om indsættelse af 2 nye paragraffer og § 13 vedtoges uden afstemning.

Lovforslagets overgang til tredje behandling
vedtoges uden afstemning.

Formanden: Jeg foreslår, at lovforslaget går direkte til tredje behandling uden fornyet udvalgsbehandling. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Man gik dernæst til afstemning vedrørende forslag til lov om ændring af lov om stats-tilskud til private gymnasieskoler.

Lovforslagets §§ 1 og 2 og dets overgang til tredje behandling
vedtoges uden afstemning.

Formanden: Jeg vil foreslå, at lovforslaget går direkte til tredje behandling uden fornyet udvalgsbehandling. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Man gik dernæst til afstemning vedrørende forslag til lov om ændring af lov om stats-tilskud til private studenterkursus.

Lovforslagets §§ 1 og 2 og dets overgang til tredje behandling
vedtoges uden afstemning.

Formanden: Jeg foreslår, at lovforslaget går direkte til tredje behandling uden fornyet udvalgsbehandling. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Man gik dernæst til afstemning vedrørende forslag til lov om ændring af lov om højere forberedelseseksamen.

Lovforslagets §§ 1 og 2 og dets overgang til tredje behandling
vedtoges uden afstemning.

Formanden: Jeg foreslår, at lovforslaget går direkte til tredje behandling uden fornyet udvalgsbehandling. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Man gik dernæst til afstemning vedrørende forslag til lov om ændring af lov om statstilskud til private realskoler.

Lovforslagets §§ 1 og 2 og dets overgang til tredje behandling
vedtoges uden afstemning.

Formanden: Jeg foreslår, at lovforslaget går direkte til tredje behandling uden fornyet udvalgsbehandling. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Man gik dernæst til afstemning vedrørende forslag til lov om ændring af lov om friskoler, om hjemmeundervisning samt om efterlønskassen for friskoler og efterskoler.

Lovforslagets §§ 1 og 2 og dets overgang til tredje behandling
vedtoges uden afstemning.

Formanden: Jeg foreslår, at lovforslaget går direkte til tredje behandling uden fornyet udvalgsbehandling. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Man gik dernæst til afstemning vedrørende forslag til lov om ændring af lov om private tysksprogede skoler, tysksproget hjemmeundervisning m. m. i de sønderjyske landsdele.

Lovforslagets §§ 1 og 2 og dets overgang til tredje behandling
vedtoges uden afstemning.

Formanden: Jeg foreslår, at lovforslaget går direkte til tredje behandling uden fornyet udvalgsbehandling. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Man gik dernæst til afstemning vedrørende forslag til lov om ændring af lov om efterskoler.

Lovforslagets §§ 1 og 2 og dets overgang til tredje behandling
vedtoges uden afstemning.

Formanden: Jeg foreslår, at lovforslaget går direkte til tredje behandling uden fornyet udvalgsbehandling. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Man gik dernæst til afstemning vedrørende forslag til lov om ændring af lov om folkehøjskoler og landbrugsskoler.

Lovforslagets §§ 1 og 2 og dets overgang til tredje behandling
vedtoges uden afstemning.

Formanden: Jeg foreslår, at lovforslaget går direkte til tredje behandling uden fornyet udvalgsbehandling. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Sluttelig foretoges afstemning vedrørende forslag til lov om ændring af lov om husholdningsskoler og husholdningsseminarier m. m.

Lovforslagets §§ 1 og 2 og dets overgang til tredje behandling
vedtoges uden afstemning.

Formanden: Jeg foreslår, at lovforslaget går direkte til tredje behandling uden fornyet udvalgsbehandling. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den næste sag på dagsordenen var:

Anden behandling af forslag til lov om tilbudspligt.

(Første behandling af lovforslaget (nr. 239) findes i tidenden sp. 5631, udvalgets betænkning i tillæg B. sp. 2169).